

Міністерство освіти і науки України
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького

БАРСУКОВА НАТАЛІЯ СЕРГІЇВНА

УДК 378.147:78

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Мелітополь – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Смирнова Тетяна Анатоліївна,
Харківський національний педагогічний
університет імені Г. С. Сковороди,
завідувач кафедри теорії і
методики мистецької освіти та
диригентсько-хорової підготовки вчителя.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Полубоярина Ірина Іванівна,
Харківський національний університет мистецтв
імені І. П. Котляревського, професор кафедри
загального та спеціалізованого фортепіано;

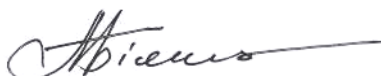
кандидат педагогічних наук, доцент
Лабінцева Лариса Павлівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
доцент кафедри інструментально-
виконавської майстерності.

Захист відбудеться “30” листопада 2015 р. о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 18.053.01 у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького за адресою: 72312, м. Мелітополь, вул. Леніна, 20.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького за адресою: 72312, м. Мелітополь, вул. Леніна, 10.

Автореферат розісланий “28” жовтня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Білецька

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний етап входження України в єдиний світовий культурно-освітній простір, важливість ствердження національних музично-виконавських традицій зумовлює необхідність забезпечення конкурентоспроможності вчителів музичного мистецтва на міжнародному ринку праці. Це потребує формування виконавської майстерності студентів з акцентуванням ціннісно-сислової сфери та музично-виконавської творчості майбутнього вчителя музичного мистецтва, використання інноваційних засобів професійної підготовки.

Виконавська майстерність учителя музичного мистецтва є суттєвою характеристикою його професійної майстерності. Адже вона детермінує рівень музичної творчості, здатність учителя музичного мистецтва в процесі виконання музичного твору досягати естетичних ідеалів, транслювати художні цінності.

Однак результати анкетування та опитування, до яких було залучено 140 студентів факультетів мистецтв, засвідчили, що 64% респондентів не прагнуть підвищувати рівень виконавської майстерності, 85% опитаних не усвідомлюють її сутність, 71% студентів не мають досвіду активної музично-виконавської діяльності. Це дає підстави для твердження, що вирішення проблеми формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва є актуальним завданням для сучасної професійної освіти.

Проблему формування професійної майстерності вчителя висвітлено в різних аспектах: психолого-педагогічному (Ю. Азаров, Е. Барбіна, І. Зязюн, Н. Кузьміна, А. Макаренко, Л. Мітіна, В. Рибалка, С. Сисоєва, В. Тализіна), музично-естетичному (Б. Асаф'єв, О. Апраксіна, А. Козир, О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, Н. Сегеда). У дослідженнях вітчизняних учених розкриваються зміст та засоби формування окремих видів виконавської майстерності музиканта (Л. Баренбойм, В. Білоус, Л. Гінзбург, М. Давидов, О. Джура, Г. Нейгауз, І. Полубоярина, Ю. Цагареллі), виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва (А. Береза, Л. Лабінцева, І. Мостова, М. Назаренко, Г. Падалка, В. Федоришин), професійно важливих та особистісних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва (М. Білецька, О. Матвеєва, Н. Мозгальова, Л. Котова, І. Сипченко, Т. Смирнова, Т. Цигульська, О. Щолокова).

Водночас встановлено, що проблема формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва поки що не дістала цілісного теоретичного та методичного обґрунтування. Прогалини наукового знання позначаються на теорії та практиці професійної освіти студентів, визначаючи *суперечності*: між визнанням значущості виконавської майстерності музиканта й низьким рівнем її сформованості в майбутніх учителів музичного мистецтва; між необхідністю вирішення проблеми формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва й недостатнім рівнем її теоретичної розробленості; між сучасними вимогами до якісної професійної підготовки майбутніх учителів і відсутністю педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Отже, актуальність, соціальна значущість, недостатня теоретична й методична розробленість окресленої проблеми, зазначені суперечності зумовили виклад теми **“Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”**.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота пов’язана з реалізацією основних напрямів Національної доктрини розвитку освіти, Державної програми “Вчитель”, є складовою частиною загальноуніверситетської комплексної науково-дослідної теми Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди: “Сучасні освітньо-виховні технології в підготовці вчителів” (РК №0111 U 008876).

Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 1.06. 2012 р.), узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол №7 від 25.09.2012 р.).

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

Відповідно до мети дослідження були сформульовані такі **завдання**:

1. На підставі аналізу наукової літератури з’ясувати сутність поняття “виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва”.

2. Визначити зміст та структуру виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

3. Розробити, теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва й експериментально перевірити їх ефективність.

4. Уточнити критерії та показники рівнів сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Об’єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі професійної підготовки.

Методологічною основою дослідження було обрано провідні положення системного (В. Шадриков), особистісно-діяльнісного (В. Давидов, В. Орлов, О. Отич, О. Рудницька, Т. Смирнова), акмеологічного (А. Деркач, Н. Кузьміна, Н. Сегеда, В. Федоришин) та аксіологічного (О. Олексюк, О. Щолокова) підходів..

Основою дослідження є припущення про те, що рівень сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва значно підвищиться, якщо в процесі професійної підготовки буде реалізовано такі педагогічні умови: 1) стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності; 2) засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій; 3) набуття досвіду репродуктивної, реконструктивної та творчої музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань дослідження використано такі **методи**: *теоретичні* – вивчення, аналіз й узагальнення наукової психолого-педагогічної та мистецтвознавчої літератури з метою систематизації, порівняння та зіставлення різних думок щодо досліджуваної проблеми, визначення основних понять, обґрунтування педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва; *емпіричні* – педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування, бесіди, експертні оцінки, ретроспективний аналіз виконавського та педагогічного досвіду провідних викладачів, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний етапи) з метою перевірки висунутого припущення; *статистичні* – кількісний і якісний аналіз експериментальних даних із використанням методів математичної статистики (статистична обробка результатів).

Експериментальною базою дослідження стали Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. У педагогічному експерименті взяли участь 254 студенти.

Наукова новизна та теоретична значущість дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва: стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності; засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій; набуття досвіду репродуктивної, реконструктивної та творчої музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва; визначено структуру (особистісно-професійний, теоретичний, операційно-технічний компоненти) виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва; конкретизовано зміст умінь операційно-технічного компоненту: музично-виконавських (виконавська техніка), інтерпретаційних (самостійне і свідоме тлумачення різностильових музичних творів), артистичних (здатність виконавця до художньої комунікації з музичним твором та слухацькою аудиторією);

- *уточнено* сутність поняття “виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва” як складової його професійної майстерності, особистісне утворення, що інтегрує у своєму змісті систему особистісних та професійно важливих якостей (музикальність, виконавську надійність), музично-професійних знань (про зміст і засоби музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності), умінь (музично-виконавських, інтерпретаційних, артистичних), необхідних для виявлення смислу та морально-естетичних цінностей музичних творів; критерії (особистісно-мотиваційний, змістовий, діяльнісно-творчий) та показники сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва;

- *подальшого дослідження* набули методи (дискусії, емоційно-артистичний тренінг, професійного автопортрету, добір електронних тлумачних словників,

кошик термінів, предметні глосарії, згортки музично-педагогічної та мистецтвознавчої інформації, рольове моделювання, концертно-репетиційні, організаційно-підготовчі, виконавсько-інтерпретаційні ігри) і форми (лекція-візуалізація, лекція-поліфонія, семінар-дискусія, “Виконавські турніри”, “Конкурс етюду”, “Хвилини творчості”, інструктивні лекції з відеозразками) формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що науково обґрунтовані педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва пройшли експериментальну перевірку й можуть бути реалізованими в практиці сучасних педагогічних ВНЗ. Матеріали проведеного дослідження можуть слугувати основою для оновлення змісту навчальних курсів “Теоретико-методологічні засади музичної педагогіки”, “Методика викладання дисциплін з кваліфікації”, “Основний музичний інструмент”, “Додатковий музичний інструмент”, “Диригування”, “Постановка голосу”, а також для укладання підручників, навчально-методичних посібників, роботи науково-методичних семінарів, практикумів, написання курсових, дипломних і магістерських робіт, у позааудиторній та концертно-виховній роботі.

Апробація результатів дослідження здійснювалася через публікацію матеріалів дисертації у виступах на міжнародних, усеукраїнських, міжвузівських науково-практичних конференціях: “Postępy w nauce w ostatnich latach. Nowych rozwiązań” (Варшава 2012 р.), “Perspektywy rozwoju nauki” (Гданськ, 2012 р.), “Teoretyczne i praktyczne innowacje naukowe” (Краків, 2013 р.), “Pedagogika Współczesna nauka. Nowy wygląd” (Варшава, 2015 р.), “Інноваційні підходи до науки XXI сторіччя” (Кіровоград, 2012 р.), “Час мистецької освіти” (Харків, 2013 р.), “Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей” (Київ, 2013 р.), “Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей” (Київ, 2014 р.), “Час мистецької освіти: Т. Г. Шевченко у контексті мистецької освіти: до 200-річчя від дня народження” (Харків, 2014 р.), “Час мистецької освіти: традиції та новаторство” (Харків, 2015 р.). Основні положення, висновки й результати дисертаційного дослідження доповідалися на засіданнях кафедри теорії і методики професійної освіти (2015 р.), кафедри теорії і методики мистецької освіти та диригентсько-хорової підготовки вчителя Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (2009-2015 рр.).

Основні **результати дослідження впроваджено** в навчально-виховний процес Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя (довідка № 01-16/1352 від 28.10.2013 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1623 від 7.10.2013 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка № 4531/01-55/16 від 4.12.2013 р.), Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (довідка № 01/10 – 613 від 07.07.2015 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення й висновки дослідження висвітлено в 17 одноосібних працях, із них: 4 статті у фахових виданнях, 1 – у наукометричному журналі, 1 – у міжнародному періодичному журналі,

10 – у матеріалах науково-практичних конференцій, 1 – навчально-методичний посібник.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (318 найменувань, із них 10 іноземними мовами), 17 таблиць, 9 рисунків, 20 додатків (на 30 стор.). Загальний обсяг роботи – 239 сторінки, з них основного тексту – 171 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність проблеми дослідження, розкрито ступінь її розробленості, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і гіпотезу дослідження, висвітлено наукову новизну, теоретичне й практичне значення результатів наукового пошуку, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження.

У першому розділі – **“Теоретичні основи формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”** – на основі аналізу наукової літератури розкрито сутність поняття “виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва”, її структурні компоненти та особливості їх формування.

На підставі вивчення наукових джерел з'ясовано, що *майстерність* визначають як “досконалість”, “довершеність”, “зрілість”, “вправність”, вищий щабель розвитку професійних умінь, досягнутий на основі творчого підходу в умовах постійної професійної діяльності людини. Формування майстерності особистості відбувається в процесі *діяльності* (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонт'єв, Л. Рубінштейн). Доведено роль дій, операцій, що складають систему діяльності, їхній зв'язок із психічними функціями (сприймання, відтворення, мислення, увага, уява, пам'ять), *образами*, які виступають важливими елементами діяльності як системи (Н. Тализіна, О. Леонт'єв).

Визначено, що *образ є продуктом і результатом діяльності* суб'єкта, яка може виступати у формі внутрішньої (сприймання, пізнання, розуміння, усвідомлення) та зовнішньої, матеріалізованої дії (*виконання*). З'ясовано, що процес виконання, як матеріалізована форма втілення образу, потребує активної діяльності всіх психічних процесів, які разом забезпечують досконалий результат – досягнення майстерності. Доведено, що під *виконавською діяльністю музиканта* розуміють спеціально організовану, активну форму його самовираження, спрямовану на досягнення художньо-звукового результату та його естетичного сприйняття (М. Давидов, А. Козир, Л. Лабінцева, І. Полубоярина, О. Рудницька, Г. Саїк). З'ясовано, що виконавську майстерність музиканта розуміють як: технічну досконалість, знання технічних прийомів (А. Герц, Ф. Калькбреннер, К. Черні); уміння інтерпретувати художній образ та втілювати його в звукове виконання музичного твору (Б. Асаф'єв, Л. Баренбойм, Г. Коган, Г. Нейгауз, Б. Яворський); досконале володіння виконавською технікою та професійно важливими якостями (В. Білоус, М. Давидов, О. Шульпяков, Ю. Цагареллі).

Аналіз музично-педагогічних досліджень (Л. Лабінцева, І. Полубоярина, І. Мостова, В. Федоришин) дав змогу розглядати поняття “*виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва*” як складову його професійної майстерності, особистісне утворення, що інтегрує у своєму змісті систему особистісних та професійно важливих якостей (музикальність, виконавську надійність), музично-професійних знань (про зміст і засоби музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності), умінь (музично-виконавські, інтерпретаційні, артистичні), необхідних для виявлення смислу та морально-естетичних цінностей музичних творів.

Унаслідок наукового пошуку визначено структуру виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, що містить *особистісно-професійний, теоретичний, операційно-технічний* компоненти.

Особистісно-професійний компонент характеризується наявністю особистісних (цілеспрямованість, наполегливість, самоволодіння, витримка, енергійність, емоційність, ініціативність, емпатійність) та професійно важливих (музикальність, виконавська надійність) якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва, необхідних для оволодіння й вдосконалення музично-виконавської діяльності. *Теоретичний компонент* виконавської майстерності передбачає наявність широкого спектру теоретичних та практичних понять, термінів, фактів із сфери музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Операційно-технічний компонент* характеризується наявністю умінь виконавської майстерності: *музично-виконавських* (сукупність сформованих спеціальних технічних умінь, а також координованих слухомоторних дій і рухів, що беруть участь у процесі звуковидобування та художнього інтонування); *інтерпретаційних* (самостійне і свідоме тлумачення різностильових музичних творів), *артистичних* (здатність виконавця до художньої комунікації з музичним твором та слухацькою аудиторією).

Визначено *особливості формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва*, які полягають у: а) поєднанні інструментальної, диригентської та вокальної форм музичної діяльності, що ускладнює діяльність і вимагає набуття нових знань, умінь, особистісних та професійно важливих якостей студентів (Л. Арчажникова, Г. Падалка, Т. Смирнова); б) необхідності викладення знань про способи музично-виконавської діяльності в єдиному інформаційному джерелі (Л. Гризун, І. Козловська, В. Осадчий); в) набуття виконавської майстерності шляхом відтворення тексту, інтерпретації смислу, утвердження духовних цінностей музичного твору (О. Олексюк, В. Орлов, О. Отич, І. Полубоярина, О. Рудницька).

У другому розділі – **“Наукове обґрунтування педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”** – розроблено і теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва та шляхи їх реалізації.

На основі аналізу наукових джерел було висунуто припущення про необхідність підвищення виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва шляхом дотримання таких педагогічних умов:

1) стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності; 2) засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій; 3) набуття досвіду репродуктивної, реконструктивної та творчої музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Вибір першої педагогічної умови – *стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності* – зумовлений необхідністю підвищення інтересу майбутніх учителів музичного мистецтва до нових видів музично-виконавської діяльності (вокальної, інструментальної, диригентсько-хорової), вдосконалення власного рівня виконавської майстерності. Визначено, що педагогічна умова спирається на провідні положення студентоцентрованого підходу, що передбачає високий рівень професійної мотивації студента, результативність навчання, яка є головним підсумком освітнього процесу.

Теоретичним підґрунтям для визначення цієї умови стали загальні положення теорії педагогічного стимулювання (Є. Ільїн, І. Лернер, В. Лозова, Н. Тализіна), стимулювання мотиваційної сфери студентів до професійної діяльності (А. Вербицький, С. Занюк, Н. Каньоса, Л. Подоляк, В. Юрченко, В. Якунін).

Психолого-педагогічні дослідження (Н. Бакшаєва, А. Вербицький, Є. Ільїн, Г. Щукіна) дозволяють виокремити групи стимулів, що забезпечують формування позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення їх виконавської майстерності. *Стимул пріоритету* активізує інтерес студентів до нових дисциплін (В. Вергасов); *стимул значущості музично-виконавської діяльності* зумовлює динаміку опановування нових видів музично-виконавської діяльності, вдосконалення знайомих (Л. Занков); *стимул історизму* дозволяє з'ясувати генезу виконавської майстерності (А. Козир); *стимул новизни змісту* сприяє ознайомленню з новими поняттями, термінами, особистісними та професійно важливими якостями (Г. Щукіна); *стимул проблемності* активізує прагнення виявляти нові музичні образи, смисли, самостійно вивчати музичний матеріал (О. Рудницька); *стимул творчості* спрямовує на пошук оригінальної інтерпретації музичного твору (О. Морозова); *стимул досягнення успіху* сприяє постійному вдосконаленню (В. Ковальов); *стимул професії* акцентує соціальну значущість професії вчителя музичного мистецтва (Г. Падалка).

Вибір другої педагогічної умови – *засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій*, зокрема впровадження в навчальний процес електронного посібника – зумовлений вимогою узгодження змісту освіти зі специфікою музично-педагогічної та музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва, спирається на положення культуровідповідного підходу щодо забезпечення єдності культури, мистецтва й освіти (С. Гончаренко, О. Рудницька).

Аналіз наукових праць (І. Лернер, В. Лозова, Н. Тализіна) дозволяє трактувати процес засвоєння змісту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва як поетапну навчально-пізнавальну діяльність студента, спрямовану на набуття знань із виконавської майстерності та музично-виконавської діяльності, засвоєння досвіду музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь на

прикладі досягнень видатних майстрів музичного мистецтва, досвіду творчої діяльності щодо пошуку шляхів вирішення творчих проблем, формування нових видів діяльності й емоційно-ціннісного ставлення до неї. Визначено *зміст виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва*, що містить *систему відомостей*, які характеризується основними музично-виконавськими (виконавська техніка та її компоненти: силовий, часовий, просторовий; інтерпретація, художній образ), музично-психологічними (музикальність, музичний слух, метро-ритмічна здібність, емоційний відгук на музику, виконавська надійність, музична увага, музична уява, артистизм, музична пам'ять, музичне мислення, сценічне перевтілення) поняттями, термінами, фактами музично-виконавського мистецтва (відомості про видатних діячів музичного мистецтва), знаннями про шляхи та методи формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва та її специфіку; *знання про способи музично-виконавської діяльності* майбутнього вчителя музичного мистецтва й досвід їхнього здійснення, який втілюється у виконавських уміннях (музично-виконавських, інтерпретаційних, артистичних), необхідних особистісно-професійних якостях; *досвід музично-творчої виконавської діяльності*, внаслідок якої відбувається народження об'єктивно чи суб'єктивно нової якості, гнучке використання раніше засвоєних музично-виконавських знань, умінь у нових музично-педагогічних ситуаціях, комбінування раніше відомих способів музичного виконання в нові, втілення множинності інтерпретацій одного музичного твору; *досвід емоційно-ціннісного ставлення* до музично-виконавської діяльності, що виражається в усвідомленні значущості змісту музичного образу, сприйнятті та трансляції цінності музичного мистецтва.

На підставі аналізу наукових джерел (О. Баликіна, К. Бугайчук, В. Вембер, Л. Гризун, О. Тищенко) обґрунтовано зміст *електронного посібника з формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва* як спектр теоретичних і практичних понять, термінів, фактів, способів і прикладів із музично-педагогічної та музично-виконавської діяльності, викладених за допомогою всього комплексу мультимедійних, інтерактивних і гіпертекстових засобів.

Доведено, що процес засвоєння змісту виконавської майстерності має відбуватися з урахуванням теорії поетапного засвоєння знань (Л. Виготський, П. Гальперін, С. Рубінштейн, Н. Талізін) і містити усталені етапи, що з використанням електронного посібника набувають своєї специфіки: етап *полісенсорного сприйняття* (прослуховування аудіоматеріалів, перегляд відеоматеріалів, аналіз музичних, наукових, аудіовізуальних текстів); етап *осмислення* змісту музичних, мультимедійних, аудіовізуальних текстів; систематизації провідних ознак музично-виконавської діяльності й засобів виконавської майстерності, суб'єктивного розуміння шляхів формування виконавської майстерності з використанням відеофрагментів, аудіозаписів, виконання завдань різного типу; етапи *активного запам'ятовування* (використання опорних сигналів) та *продуктивного застосування* отриманих знань (виконання тестових завдань, підготовка рецензій, докладів, розв'язання і моделювання професійно-орієнтованих ситуацій проблемного типу), завдяки чому відбувається

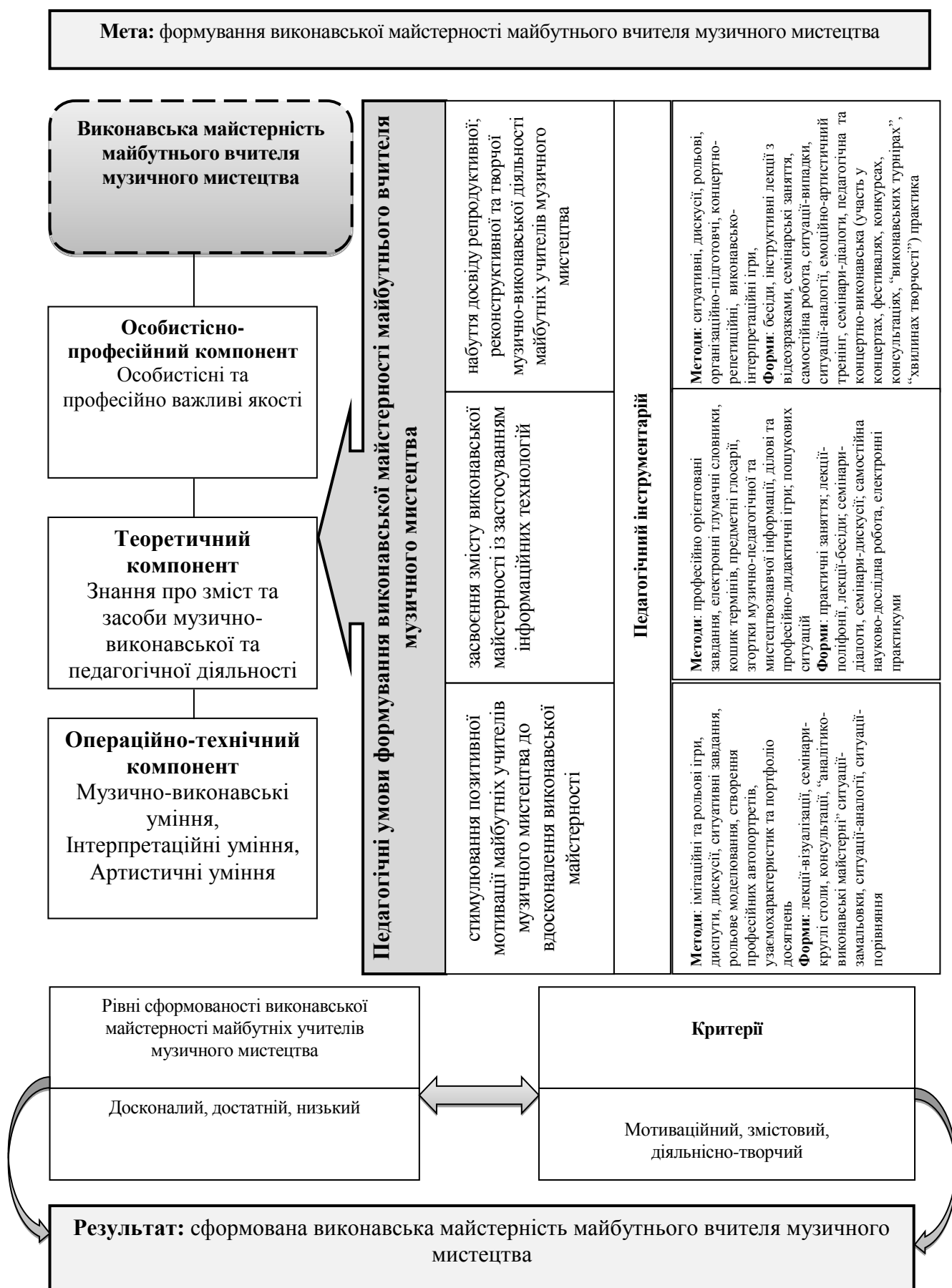

Рис. 1 Схема реалізації педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва

розвиток теоретичного компоненту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Вибір третьої педагогічної умови – *набуття досвіду репродуктивної; реконструктивної та творчої музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва* – зумовлений вагомістю детального вивчення тексту, виявлення суб'єктивного смислу та духовних цінностей у процесі виконання вчителем музичного мистецтва тексту музичних творів. Означена педагогічна умова спирається на положення *праксеологічного підходу*, що базується на загальній стратегії розгляду успішної музично-виконавської діяльності з позицій генерування нового науково-професійного знання й характеризує музично-виконавську майстерність за такими показниками, як якість, результативність та ефективність.

Визначено, що під *досвідом музично-виконавської діяльності* розуміють сукупність музично-виконавських знань, умінь і навичок, спрямованих на досягнення художньо-звукового результату та його естетичного сприйняття (В. Медушевський, Н. Попович, О. Рудницька, В. Шацька, Б. Яворський).

На підставі вивчення наукових праць (А. Козир, Н. Мозгальова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сегеда, Т. Смирнова, О. Щолокова) доведено, що процес набуття студентами досвіду музично-виконавської діяльності передбачає творче застосування раніше засвоєних музично-виконавських знань та умінь у нових музично-педагогічних ситуаціях, комбінування прийомів вокального, інструментального, диригентського виконання, відтворення оригінальних інтерпретацій музичного твору. Виявлено значущість досвіду репродуктивної діяльності для засвоєння технічних навичок віртуозної гри на інструменті, володіння голосом, мануальної техніки диригента. З'ясована важливість поетапного набуття досвіду репродуктивної (пізнання музичного тексту як семіотичної системи, оволодіння прийомами музичного виконання), реконструктивної (виявлення суб'єктивного смислу, оптимального відбору виконавських прийомів для створення інтерпретації) і творчої (утвердження та трансляція професійних, музичних цінностей) музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Доведено, що набуття досвіду музично-виконавської діяльності відбувається в контекстах музично-виконавської й музично-педагогічної діяльності, які дозволяють студентам усвідомлювати особливості та завдання навчально-професійної підготовки, інтегрувати знання, уміння, ціннісні ставлення.

Схему реалізації педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва ілюструє рис. 1 на стор. 9.

У третьому розділі – **“Експериментальна перевірка педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва у процесі професійної підготовки”** розкрито загальні питання організації та проведення педагогічного експерименту, методи й хід дослідження, обґрунтовано зміст критеріїв, показників та рівнів, здійснено експериментальну перевірку педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва й аналіз результатів експериментальної роботи.

Педагогічний експеримент тривав протягом 2011-2015 рр. У різних видах дослідно-експериментальної роботи взяли участь 254 студенти факультетів

мистецтв Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Для участі в експерименті серед студентів 1-3 курсів ХНПУ імені Г. С. Сковороди та ПНПУ імені В. Г. Короленка було сформовано експериментальну групу (ЕГ) (126 осіб). Контрольну групу (КГ) (128 осіб) склали студенти 1-3 курсів ДДПУ імені Івана Франка та НДУ імені Миколи Гоголя. Також було сформовано групу експертів із 17 досвідчених викладачів вищезазначених вищих навчальних закладів, що досягли високого рівня виконавської майстерності. В експериментальній групі, на відміну від контрольної, було організовано цілеспрямовану й системну роботу з метою формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва.

На *констатувальному етапі* педагогічного експерименту було визначено діагностичний інструментарій, що дозволив з'ясувати вихідний рівень виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва; уточнено критерії з відповідними показниками: *особистісно-мотиваційний*: (позитивна мотивація до вдосконалення виконавської майстерності, сформованість особистісних і професійно важливих якостей); *змістовий* (повнота та системність знань із виконавської майстерності); *діяльнісно-творчий* (наявність розвинених *музично-виконавських* (стійка сформована виконавська техніка, дієва в умовах концертного виступу), *інтерпретаційних* (розуміння змісту і смислу авторського тексту, його реалізація в умовах концертного виступу) й *артистичних* (уміння вживатися в художній образ і здійснювати художню комунікацію у концертному виступі) умінь. Відповідно до зазначених критеріїв і показників було визначено змістове наповнення рівнів сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва *досконалого, достатнього, низького*.

Узагальнений аналіз результатів констатувального етапу дослідження засвідчив недостатній рівень сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва (як у контрольній, так і в експериментальній групах). Студенти продемонстрували низький рівень бажань вдосконалювати виконавську майстерність, брак базових знань, недостатню сформованість музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь, репродуктивний характер виконання музичних творів.

На *формувавальному етапі* педагогічного експерименту реалізація теоретично обґрунтованих педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва забезпечувалася використанням педагогічних методів і форм у процесі професійної підготовки.

Реалізація першої педагогічної умови передбачала стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності, формування особистісних і професійно важливих якостей. Інтерес студентів експериментальної групи (стимул пріоритету) до нових дисциплін активізували шляхом активної участі у *семінарах-круглих столах, лекціях-візуалізаціях* (“Роль виконавської майстерності в діяльності видатних майстрів музичного мистецтва”), створенні *портфоліо досягнень* “Я – професіонал”.

Позитивно впливали на формування особистісних і професійно важливих якостей (стимул новизни змісту) методи *мозкового штурму* (“Особистісні й професійно важливі якості в структурі виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”), підготовки *професійних автопортретів* і *взаємохарактеристик, спеціальні вправи* (“Страх і невпевненість”, “Гойдалка”, “Оркестр”, “Настрій”). Активізували бажання опанувати професію вчителя музичного мистецтва, вдосконалювати витримку, енергійність, емоційність, емпатійність завдяки *рольовому моделюванню, імітаційним і рольовим іграм* (“Я – виконавець-співак”, “Я – диригент”, “Я – виконавець-гітарист, бандурист, баяніст”). Стимул проблемності позитивно впливав на прагнення студентів розвивати власну цілеспрямованість, музичний слух, музичну пам’ять, музичне мислення у процесі вирішення і реалізації *ситуацій-замальовок, ситуацій-аналогій, ситуацій-порівнянь*. Проведення *“аналітико-виконавських майстерень”* стимулювало студентів до вивчення витоків і шляхів розвитку виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва (стимул історизму). Ініціативність у період пошуку оригінальної і самостійної інтерпретації музичного твору забезпечував *стимул творчості*.

Реалізація другої педагогічної умови передбачала засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій. Так, поглиблення та систематизацію знань щодо змісту виконавської майстерності забезпечували *активні методи (мозковий штурм* на тему “Що означає поняття “виконавська майстерність”, *бліц-опитування, семінар-дискусія* “Теоретичні аспекти виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”, *лекція-поліфонія* “Зміст виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва”). Поглиблення обсягу знань щодо особистісно-професійних якостей майбутнього вчителя музичного мистецтва здійснювалося на *семінарах-діалогах* (“Зміст і структура музикальності”, “Виконавська надійність вчителя музичного мистецтва”, “Особистісно-професійні якості: як їх удосконалювати?”, “Артистизм та його вплив на зростання виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва”). Систематизацію знань (про емоційні стани, ситуації концертного виступу, варіанти сценічної поведінки) забезпечувала участь студентів у *круглих столах, “електронних практикумах”* із переглядом відеосюжетів, представлених в електронному посібнику (“Шлях до концерту”, “Лабіринти музичної уваги”, “Мольберти музичного мислення”, “Барви емоційного відгуку на музику”, “Картини музичної уяви”). Поглиблення та систематизація елементів знань студентів щодо способів музично-виконавської діяльності учителів музичного мистецтва відбувалася на *лекціях-бесідах* (“Способи музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва”) і *практичних заняттях*, на яких виконувалися завдання з виділення головного, порівняння за схожістю та відмінністю провідних ознак артистичних, інтерпретаційних умінь, прийомів виконавської техніки.

Для інтенсифікації процесу оволодіння основними поняттями, термінами, відомостями, фактами, що є складниками змісту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, проводилися *“електронні практикуми”*, що містили індивідуальні завдання з підготовки есе, доповідей, повідомлень, рецензій, статей, відгуків, обговорювали їх на форумі. Студентам пропонувалося

створювати індивідуальні електронні тлумачні словники, кошики термінів, предметні глосарії, згортки музично-педагогічної, мистецтвознавчої інформації (від уявлень до понять, від понять до закономірностей) з подальшим розміщенням їх в електронному посібнику. Використання всіх завдань забезпечувало динамічне засвоєння студентами змісту виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва.

Реалізація третьої педагогічної умови передбачала набуття досвіду репродуктивної (відтворення музичного тексту) реконструктивної (інтерпретація суб'єктивного смислу) та творчої (утвердження професійних і духовних цінностей) музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва, що досягалася за умов комплексного формування музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь.

В експериментальній групі з метою розвитку *музично-виконавських умінь* здійснювалася робота над вдосконаленням силового, часового й координаційного компонентів виконавської техніки (*інструктивні лекції* з відеозразками, “Конкурс етюдів”), швидкістю ігрових рухів (обрання запропонованих і створення власних технічних вправ, практичні консультації, зустрічі з провідними викладачами). Для формування інструментальних, вокальних, диригентських прийомів виконавської техніки застосовувалися спеціальні вправи. Виховання витривалості й виконавської надійності відбувалося у формі “Виконавських турнірів”.

Формування *інтерпретаційних умінь* майбутніх учителів музичного мистецтва в експериментальній групі спрямовувалося на *пізнання музичного тексту* специфіки нотного (вокального, інструментального) запису, засобів музичної виразності. Розвиток творчої уваги здійснювався на підставі *методу аналогій*, “Хвилин творчості”. Виявлення *суб'єктивного смислу* музичного твору відбувалося за допомогою *творчих завдань* (уявити та пояснити, які образи та смисли можуть бути розміщені в форму сонати, рондо, фуги), *пізнавальних вправ* (виявити провідні ознаки композиторського стилю), що дозволяли подолати вади інтуїтивного осягнення музики. Додатково проводилися *виконавсько-інтерпретаційні ігри*, які спрямовували студентів до різнохарактерного виконання програмних творів.

Оволодіння *артистичними вміннями* серед студентів експериментальної групи відбувалося завдяки виконанню *вправ* (“Експресія”), організації *бесід й обговорень* (“Артистизм у виконавській діяльності вчителя музичного мистецтва”). З метою формування сценічної уваги, сценічного перевтілення, сценічного руху пропонувалися *емоційно-артистичні тренінги, вправи, рольові ігри* (“У концертній залі”, “Музикант – виконавець”), *ситуативні методи* (ситуації-випадки, ситуацій-аналогії). Поглиблення процесу формування музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь відбувалося завдяки залученню студентів до *концертно-виконавської практики*: концертів кафедри (“День учителя”, “День матері”, “Свято Нового року”), факультету (“День відкритих дверей факультету”, “Містер і Міс факультету”), університету (“Пасхальні передзвони”, “Свято випускника”), лекційно-виконавської практики, участі у конкурсах і фестивалях різних рівнів (міський конкурс-фестиваль “Студентська весна”, всеукраїнський конкурс-фестиваль “Арт-домінанта”).

На контрольному етапі експерименту оцінювалася ефективність упровадження педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Так, в експериментальній групі кількість студентів із досконалим рівнем сформованості виконавської майстерності збільшилася на 28,4%, а в контрольній групі – лише на 2,6%. Водночас кількість студентів, у яких виявлено низький рівень сформованості виконавської майстерності, зменшилася в експериментальній групі на 17,3%, а в контрольній – на 4,2%.

Вірогідність отриманих результатів із метою формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва доведена за допомогою критерія Пірсона χ^2 . Узагальнені результати експериментальної роботи представлено в Таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва (%)

Рівні сформованості виконавської майстерності	Експериментальна група (126 студентів)		Контрольна група (128 студентів)	
	До експерименту	Після експерименту	Констатувальний зріз	Контрольний зріз
досконалий	5,8	34,2	5,8	8,4
достатній	49,8	38,7	52,7	54,3
низький	44,4	27,1	41,5	37,3

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів наукового дослідження дає підстави для таких загальних висновків:

1. На підставі аналізу наукової літератури з досліджуваної проблеми з'ясовано сутність та розкрито особливості формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виконавську майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва визначено як складову його професійної майстерності, особистісне утворення, що інтегрує у своєму змісті систему особистісних і професійно важливих якостей (музикальність, виконавську надійність), музично-професійних знань (про зміст і засоби музично-виконавської та музично-педагогічної діяльності), умінь (музично-виконавських, інтерпретаційних, артистичних), необхідних для виявлення смислу та морально-естетичних цінностей музичних творів.

2. Визначено, що структуру та зміст виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва становлять компоненти: *особистісно-професійний*: особистісні (цілеспрямованість, наполегливість, самоволодіння, витримка, енергійність, емоційність, ініціативність, емпатійність) та професійно

важливі (музикальність, виконавська надійність) якості; *теоретичний*: музично-виконавські, музично-педагогічні, музично-психологічні знання; *операційно-технічний*: володіння музично-виконавськими, інтерпретаційними й артистичними вміннями виконавської майстерності вчителя музичного мистецтва.

3. Теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва: стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності; засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій та набуття досвіду репродуктивної, реконструктивної та творчої музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності відбувалося завдяки використанню груп стимулів, що застосовувалися в процесі проведення імітаційних і рольових ігор, диспутів, дискусій, рольового моделювання, створення професійних автопортретів, узаємохарактеристик і портфоліо досягнень за допомогою лекцій-візуалізацій, семінарів-круглих столів, консультацій, “аналітико-виконавських майстерень”. Засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніми вчителями музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій (електронного посібника) забезпечувало проведення “електронних практикумів”, що передбачало використання професійно орієнтованих завдань (створення електронних тлумачних словників, кошику термінів, предметних глосаріїв, згорток музично-педагогічної та мистецтвознавчої інформації); ділових і професійно-дидактичних ігор, пошукових ситуацій, практичних занять, семінарів-діалогів, семінарів-дискусій і лекційних (лекцій-поліфоній, лекцій-бесід) занять. Реалізація третьої педагогічної умови спрямовувалася на набуття студентами досвіду репродуктивної (відтворення музичного тексту), реконструктивної (інтерпретування смислу) та творчої (утвердження професійних та духовних цінностей) музично-виконавської діяльності учителя музичного мистецтва, що досягалася завдяки комплексному формуванню музично-виконавських, інтерпретаційних та артистичних умінь. Із метою розвитку музично-виконавських умінь студенти експериментальної групи залучалися до консультацій, інструктивних лекцій з відеозразками, семінарів-діалогів, виконавських турнірів, концертів, конкурсів, фестивалів. Інтерпретаційні вміння формувалися за допомогою пізнавальних вправ, творчих завдань, дискусій, участі у концертно-репетиційних, організаційно-підготовчих, виконавсько-інтерпретаційних іграх, у концертно-виконавській практиці. Використання спеціальних артистичних вправ, бесід, рольових ігор і ситуативних методів (ситуації-випадки, ситуації-аналогії), емоційно-артистичного тренінгу сприяло формуванню артистичних умінь.

4. Уточнено критерії, показники та рівні сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва: *особистісно-мотиваційний*: (позитивна мотивація до вдосконалення виконавської майстерності, сформованість особистісних і професійно важливих якостей); *змістовий* (повнота та системність знань із виконавської майстерності); *діяльнісно-творчий* (наявність розвинених *музично-виконавських* (стійка сформована виконавська техніка, дієва в умовах концертного виступу), *інтерпретаційних* (розуміння змісту і смислу

авторського тексту, його реалізація в умовах концертного виступу) *й артистичних* (уміння вживатися в художній образ і здійснювати художню комунікацію у концертному виступі) *умінь*. Відповідно до критеріїв та показників було визначено змістове наповнення рівнів сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва: *досконалого, достатнього, низького*.

Аналіз проведеної роботи свідчить, що реалізація науково обґрунтованих педагогічних умов позитивно вплинула на рівень виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Так, в експериментальній групі кількість студентів із досконалим рівнем сформованості виконавської майстерності збільшилась на 28,4%, а в контрольній групі – лише на 2,6%. Водночас кількість студентів, у яких виявлено низький рівень сформованості виконавської майстерності, зменшилась в експериментальній групі на 17,3%, а в контрольній – на 4,2%.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів визначеної проблеми. Подальшого наукового пошуку потребують такі питання, як технологія виховання музиканта-педагога на основі праксеологічного підходу, урахування особливостей процесу формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва студентів із різним рівнем музичної підготовки.

Основні положення дисертаційного дослідження відображені автором у таких публікаціях

Наукові праці, в яких викладено основні наукові результати дисертації:

1. Барсукова Н. С. Шляхи стимулювання навчально-професійної мотивації майбутніх учителів музики до вдосконалення виконавської майстерності / Н. С. Барсукова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журн. – С. : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2013. – Вип.7. (33). – С. 194-203.

2. Барсукова Н. С. Специфіка засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музики / Н. С. Барсукова // Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Побірченко Н.С. (гол. ред.) та ін.]. – Умань : ФОП Жовтий О.О., 2013. – Вип 8. – Ч. 1. – С.15-21.

3. Барсукова Н. С. Засвоєння досвіду виконавської діяльності майбутніми вчителями музики / Н. С. Барсукова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах: зб. наук. праць. – Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2013. – Вип. 33 (86). – С. 65-70.

4. Барсукова Н. С. Формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики / Н. С. Барсукова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : наук. журн. – С. : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. – Вип.2. (46). – С. 275 – 281.

5. Barsukova N. S. The categorical analysis of the performing skills problems of the future music teachers / N. S. Barsukova // Nauka i Studia. – Przemysł, 2015. – № 9 (140) – S. 42 – 47.

6. Барсукова Н. С. Зміст педагогічних умов формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва / Н. С. Барсукова // Вісник

Черкаського університету. Серія “Педагогічні науки”, 2015. – Вип. № 1 (334) – С. 3 – 7.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

7. Барсукова Н. С. Методологічні основи формування виконавської майстерності музиканта / Н. С. Барсукова // Перспективы развития науки: матер. междунар. науч.- практ. конф (28 – 30 ноября 2012 г., г. Гданьск). – Гданьск, Sp. Zo.o.”Diamond trading tour”, 2012. – Ч.4.– С.159 – 160.

8. Барсукова Н. С. Функціональні особливості компонентів виконавської майстерності майбутнього вчителя музики / Н. С. Барсукова // Достижения науки за последние годы. Новые наработки: матер. междунар. научн.-практ. конф. (28 - 30 декабря 2012 г., г. Варшава). – Варшава : Sp. Zo.o.”Diamond trading tour”, 2012. – Ч. 2 – С.89 – 90.

9. Барсукова Н. С. Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики / Н. С. Барсукова // Теоретические и практические научные инновации.: междунар. научн.-практ. конф. (29 – 31 января 2013 г., г. Краков). – Краков : Sp. Zo.o.”Diamond trading tour”, 2013. – Ч. 3 – С. 155 – 156.

10. Барсукова Н. С. Зміст теоретичного компоненту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва / Н. С. Барсукова // Педагогика. Современная наука. Новый взгляд: матер. междунар. научн.-практ. конф. (30 – 31 января 2015 г., г. Варшава). – Варшава : Sp. Zo.o.”Diamond trading tour”, 2015. – Ч.2 – С.92 – 95.

11. Барсукова Н. С. Характеристика навчально-професійної мотивації майбутніх вчителів музики / Н. С. Барсукова // Час мистецької освіти: матер. міжнар. наук.-практ. конф.(11-13 квітня 2013 р., м. Харків). – Х.: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2013. – С.263 – 268 .

12. Барсукова Н. С. Особливості формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики / Н. С. Барсукова // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей: зб. матеріалів X міжнар. педагог.- мист. чит. пам’яті проф. О.П. Рудницької (1-3 грудня 2012 р., м. Київ). – Чернівці : Зелена Буковина, 2013. – Вип.4 (8). – С.68 – 72 .

13. Барсукова Н. С. Теоретичний аналіз сутності і змісту поняття “виконавська майстерність майбутнього вчителя музики” / Н. С. Барсукова // Педагогічна майстерність як система професійних і мистецьких компетентностей : зб. матеріалів XI міжнар. педагог.-мист. чит. пам’яті проф. О. П. Рудницької.– Чернівці: Зелена Буковина, 2014. – Вип.5 (9). – С.135 – 139.

14. Барсукова Н. С. Проблема виконавської майстерності у музично-педагогічних дослідженнях / Н. С. Барсукова // Інноваційні підходи до науки XXI сторіччя : зб.наук.праць і матеріалів міжнар. наук.-практ. конф.(27 квітня 2012 р., м. Кіровоград). – Кіровоград: Науково-дослідний центр інноваційних технологій, 2012. – С.26 – 30.

15. Барсукова Н. С. Характеристика операційно-технічного компоненту виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва / Н. С. Барсукова // Час мистецької освіти: Т. Г. Шевченко у контексті мистецької освіти : до 200-річчя від дня народження: зб. тез і матеріалів II Міжнар. наук.- практ.

конф. (27-28 березня 2014, м. Харків). – Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2014.– С. 261 – 268.

16. Барсукова Н. С. Виконавська майстерність майбутнього вчителя музичного мистецтва: особистісно-професійний компонент / Н. С. Барсукова // Час мистецької освіти: зб. матеріалів III міжнар. наук.-практ. конф. (16-17 квітня 2015 р). – Х. : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, Вид-во “Федорко”, 2015. – С. 149 – 155.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

17. Барсукова Н. С. Засоби діагностування виконавської майстерності майбутнього вчителя музики : навч. посібник // Н. С. Барсукова. — Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, “Федорко”. — 2013. — 76 с.

АНОТАЦІЇ

Барсукова Н. С. Педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Мелітополь, 2015.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва.

У дисертації з'ясовано сутність виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, розкрито особливості її формування. Науково обґрунтовано педагогічні умови формування виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва, які передбачають: стимулювання позитивної мотивації майбутніх учителів музичного мистецтва до вдосконалення виконавської майстерності; засвоєння змісту виконавської майстерності майбутніх учителів музичного мистецтва із застосуванням інформаційних технологій; набуття досвіду репродуктивної (пізнання музичного тексту); реконструктивної (виявлення суб'єктивного смислу) та творчої (утвердження та трансляція професійних, музичних цінностей) музично-виконавської діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва. Експериментально доведено ефективність запропонованих педагогічних умов. Уточнено критерії (особистісно-мотиваційний, змістовий, діяльнісно-творчий) та відповідні показники рівнів сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва. Виявлено позитивну динаміку сформованості виконавської майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в експериментальній групі.

Ключові слова: майбутній учитель музичного мистецтва, музичне виконавство, виконавська майстерність, формування, педагогічні умови.

Барсукова Н. С. Педагогические условия формирования исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Мелитопольский государственный педагогический университет имени Богдана Хмельницкого, Мелитополь, 2015.

Диссертационная работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства.

Исполнительское мастерство будущего учителя музыкального искусства определено как составляющую его профессионального мастерства, которая интегрирует в своем содержании систему личностных и профессионально-важных качеств (музыкальность, исполнительская надежность), музыкально-профессиональных знаний (о содержании и средствах музыкально исполнительской и музыкально-педагогической деятельности), умений (музыкально-исполнительских, интерпретационных и артистических), необходимых для выявления смысла и нравственно-эстетических ценностей музыкального произведения.

В диссертации обоснована структура исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства (личностно-профессиональный, теоретический, операционно-технический компоненты).

Выявлены особенности формирования исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства, которые заключаются в интеграции инструментальной, дирижерской и вокальной форм музыкального исполнения; знания по исполнительскому мастерству излагаются на различных дисциплинах, что требует создание единого источника, где будут изложены интегрированные знания, понятия о содержании и сути исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства; подготовка будущего учителя музыкального искусства требует углубления опыта музыкального исполнения, что позволит студенту в профессиональной практике уверенно пользоваться различными видами музыкально-исполнительской деятельности.

Теоретически обоснованы и экспериментально проверены педагогические условия формирования исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства, которые предполагают: стимулирование позитивной мотивации будущих учителей музыкального искусства к совершенствованию исполнительского мастерства; усвоение содержания исполнительского мастерства будущих учителей музыкального искусства на основе использования информационных технологий; приобретение опыта репродуктивной (познание музыкального текста); реконструктивной (выявление субъективного смысла) и творческой (утверждение и трансляция профессиональных и музыкальных ценностей) исполнительской деятельности будущих учителей музыкального искусства.

Уточнены критерии и соответствующие показатели: личностно-мотивационный: (положительная мотивация к совершенствованию

исполнительского мастерства, сформированность личностных и профессионально важных качеств); содержательный (полнота и системность знаний исполнительского мастерства); деятельно-творческий (наличие развитых музыкально-исполнительских (стойкая, сформированная техника, действенная в условиях концертного выступления), интерпретационных (понимание содержания и смысла авторского текста, его реализация в условиях концертного выступления) и артистических (умение вживаться в художественный образ и демонстрировать его во время выступления) умений). Экспериментально доказана эффективность предложенных педагогических условий.

Результаты педагогического эксперимента подтвердили правильность выдвинутой гипотезы и доказывают эффективность предложенных педагогических условий формирования исполнительского мастерства будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: будущий учитель музыкального искусства, музыкальное исполнительство, исполнительское мастерство, формирование, педагогические условия.

Barsukova N. S. the Pedagogical conditions of formation of mastery of the future teacher of music. – On the rights of the manuscript.

Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences. The speciality number is 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University, Melitopol, 2015.

The thesis is a theoretical and experimental research of the problem of forming future music teacher's performance skills.

The substance of forming future music teacher's performance skills is ascertained and the main features of its forming are considered in this thesis. In the thesis the pedagogical conditions of forming future music teacher's performance skills, which provide educational and professional motivation to development the future music teacher's performance skills, are scientifically grounded. The mastering of the essence of future music teacher's performance skills with use of information technology and gaining experience of reproductive (reproduction of musical text), reconstructive (interpretation of the meaning) and creative (confirmation of the professional and spiritual values) of future music teacher's performance skills are elaborated in the thesis. The effectiveness of the proposed pedagogical conditions is verified experimentally. The following criteria (personal-motivational, substantial, creative) and corresponding indicators of the levels forming of the future music teacher's performance skills are specified. The positive dynamics of the levels forming of the future music teacher's performance skills is discovered in a experimental group.

Key words: future music teacher, performance skills, musical performance, forming, pedagogical conditions.

Підписано до друку 27.10.2015 р. Формат 60*84/16
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Друк цифровий. Умовні друковані аркуші 1,16.
Наклад 100 примірників. Замовлення № 322.

Свідоцтво ХК №164 від 20.12.2005 р.
про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції.

Видавництво ФОП Федорко М. Ю.
Україна, м. Харків, вул. Сумська, 4, оф.135
тел.: +38 (057) 758-19-46, +38 (050) 323-55-86
e-mail: fop.fedorko@gmail.com
Друк ФОП Федорко Л. В.